

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

© Стари́ковська О. О.

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна), E-mail: elenast396@gmail.com,
ORCID 0000-0001-5025-1148

В статті представлено обґрунтування теоретичної моделі механізму ДОІстатті – обґрунтування теоретичної моделі механізму громадської думки на основі аналізу проявів цього феномена на основних етапах історії людства. Методи дослідження – системний, історичний, структурно-функціональний, діалектичний, що розкривають взаємозв'язок об'єкта і суб'єкта функціонування громадської думки. Аналіз процесу функціонування громадської думки на різних етапах історичного розвитку людства засвідчує, що в різних соціокультурних умовах механізм функціонування цього феномена зумовлюється необхідністю вирішення гострих соціальних проблем і суперечностей, проявляється певним вагомим впливом суб'єктів на об'єкти громадської думки, що позначається на виробленні оціночного судження про актуальні проблеми суспільного життя, в тому числі про діяльність державної влади щодо управління суспільством. Провідною тенденцією у функціонуванні громадської думки на різних етапах історичного розвитку є вплив на діяльність органів державної влади та стійкий ступінь згоди більшості людей щодо фактів, дій, подій та ситуацій, які стають об'єктом громадської думки за рахунок збереження інтересу широких верств населення. Механізм функціонування громадської думки постає як процес взаємодії і взаємовпливу влади і громадськості, держави і громадянського суспільства, що існують у межах одного комунікативного поля. Наукова значущість статті полягає у створенні теоретичної моделі функціонування громадської думки, що дозволить визначити її вплив на розвиток суспільства та знайти практичне застосування у соціальному управлінні.

Ключові слова: громадська думка, взаємозв'язок, функціонування, влада, громадськість.

Постановка наукової проблеми.

Громадська думка сприяє пізнанню та оцінюванню навколишнього світу, передачі досвіду і набуттю знань наступним поколінням, особистій ідентифікації та соціальній інтеграції, регулюванню, контролю та управлінню соціальними процесами. Висока соціальна роль цього феномена вимагає соціально-філософського аналізу механізму функціонування громадської думки. Спираючись на формаційний та цивілізаційний підхід до осмислення зазначеного питання, доцільно розглянути умови та фактори у яких взаємодіють основні елементи функціонування громадської думки на різних етапах розвитку людства, а саме: в умовах Стародавнього Сходу, Античності, Середньовіччя, Відродження, Нового і Новітнього часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в яких було започатковано розв'язання проблеми. Так як громадській думці властивий динамічний характер, більшість науковців зосереджує увагу на аналізі особливостей її формування та зміни, розглядаючи аспект функціонування громадської думки як один із етапів процесу її становлення. Теоретичні дослідження Ф.Оллпорта, Е.Ноель-Нойман, В.Полторак, В.Матусевича, Л.Городенко

виявляють умови існування та показники соціальної зрілості громадської думки, характеристики оціночного судження, як результату функціонування громадської думки тощо. Механізм дії громадської думки розглядається через визначення функцій, які вона виконує. Найбільш глибоко дослідженими її функціями є регулятивна, контрольна, консультативна, директивна, оціночна (М. Горшков, В.Оссовський, О.Прасюк).

Жвавої дискусії набуває питання функціонування громадської думки у суспільно-політичних процесах. В роботах О.Дмитренко, Я.Кондрашової, Я.Легези, А.Литвин, О.Попроцького, В.Яценко, А.Пескова, О.Кленіної висвітлена роль громадської думки у виборчому процесі, вплив політичних технологій на функціонування громадської думки, методи її вираження тощо. Однак недостатньо дослідженим є питання вивчення основних елементів дії механізму функціонування, а саме виявлення ролі суб'єкта і об'єкта громадської думки, взаємовідносин політичних інститутів та суспільної свідомості у процесі функціонування громадської думки та дослідження їх на різних історичних етапах.

Мета статті – обґрунтування теоретичної моделі механізму громадської думки на основі

аналізу проявів цього феномена на основних етапах історії людства.

Виклад основного матеріалу дослідження та обґрунтування отриманих наукових результатів.

Ефективність функціонування громадської думки визначають особливості її формування. Вважаємо, що процес формування громадської думки полягає у взаємодії раціональних, емоційних і вольових компонентів соціальних суб'єктів та об'єктів громадської думки, яка формується відповідно до фактів людської життєдіяльності, умов у яких реалізуються людські потреби і інтереси та під дією середовища, суспільних відносин і інших реалій соціального буття. Крім того, важливе значення у даному процесі відіграють загальні уявлення та установки, норми, ідеї та цінності, утворені суспільною свідомістю. Зовнішні чинники формування громадської думки пов'язані із умовами соціального буття, серед них можна виділити: спосіб виробництва матеріальних благ, умови життя та діяльності соціальних суб'єктів, природні умови, політичну організацію суспільства, зв'язки та відносини.

Громадська думка, з одного боку, є наслідком певної діяльності соціальних суб'єктів, а з іншого, – вагомим чинником, що відбиває оцінки і формує відношення людей до соціальних реалій, спонукаючи їх до певних дій. Саме тому внутрішні чинники формування громадської думки пов'язані з діяльністю людини і постають в таких проявах як забезпечення дії ефекту зараження, полярність думок, набутий досвід, рівень освіти, стан культури, духовні потреби людей, можливість для індивідуального спілкування та масових комунікацій тощо.

Відповідно до вище зазначеного, вважаємо, що умовами збереження громадської думки є: наявність актуальної соціальної проблеми, що сприяє збереженню інтересу; повторюваність наданої інформації, поширеність відповідної позиції у суспільній свідомості; адекватність уявлень, оцінок та фактичного буття; стабільність підтриманої позиції; а також результативність, як міра досягнення цілей громадської більшості. Для того, щоб краще зрозуміти дію механізму функціонування громадської думки вважаємо необхідним розглянути його на прикладі різних історичних епох, проаналізувавши суб'єкт-об'єкти взаємовідносини громадської думки під впливом конкретних умов соціального буття, що відбиваються у зміні соціальної свідомості.

Ще на початку ХХ століття Х.Ортега-і-Гасет зазначав, що без громадської думки не могло б бути історичної науки, із ним погоджуються і сучасні науковці, зокрема С.Безклубенко наголошує, що в історичному бутті діє головний її закон – загальний закон тяжіння в політичній історії. Дійсно, починаючи від первіснообщинного суспільства здійснення соціальної влади визначалося функціонуванням громадської думки. Функціонування громадської думки здійснюється за допомогою опори на більшість та на даному етапі історичного розвитку базувалося на основі моралі, традицій та звичаїв, включених у суспільну свідомість соціальних суб'єктів під дією потреби у забезпеченні стабільних і комфортних умов групової життєдіяльності. У соціальному бутті домінував принцип еквівалентного обміну та «егалітарності» (розподіл здобичі серед всіх членів групи), що сприяв зміцненню та розвитку соціальних зв'язків та відносин. Всі члени групи мали свободу слова, а отже громадська думка впливала на прийняття рішень.

Наприклад, у групі індіанців намбіквара, що мешкали в районі Амазонки, щоб отримати владу, вести, об'єднувати, організовувати, відповідати за всіх інших, кандидат у лідери групи мав заробити авторитет. Так, претендент впливав на громадську думку групи за допомогою роздачі всього того, що їм вдалося зробити, добути та придбати. Найбільш щедрий із них набував високого престижу і статусу в групі, що давало йому право отримувати деякі привілеї та стати лідером громадської думки, здатним не тільки керувати, а й нав'язувати свою волю керованому колективу [2, с. 85]. Цей факт став одним із кроків до соціальної нерівності, створення інституту приватної власності, вияву об'єкта і суб'єкта громадської думки та, зрештою, появи держави, як особливої регулюючої форми організації суспільства, що вперше з'явилася у країнах Стародавнього Сходу (у Месопотамії, Єгипті, Індії, Китаї та ін.).

Слідування традиціям і ритуалам, релігії та морально-етичним законам, розвинута міфологічна свідомість, консерватизм мислення та глибока соціальна стратифікація, із подальшим розвитком деспотії держав стародавнього Сходу не сприяли прояву громадської думки, однак це не означало її відсутність, а ускладнювало визначення хибності і справжності в ній.

Отже, громадська думка поступово ставала силою, яка відбивала ту чи іншу оціночну

позицію поглядів соціальних суб'єктів. Невдоволення умовами соціального буття (висока вартість ренти-податку, голод, експлуатація селянства, завоювання земель) сприяло змінам у соціальній свідомості, породжувало нові потреби і інтереси, що впливало на відображення у соціальному бутті, збільшенню заворушень та боротьби, сепаратизму та повстань. Саме вони ставали тим стихійним виявом громадської думки, що дозволяли зафіксувати її зміст, відповідно до вимог її суб'єктів. Прикладом цього можуть бути повстання у стародавній Середній Азії (VI до н.е) при правлінні імперією Ахеменідів Дарія I, що розпочалися через невдоволення суспільних мас щодо приєднання частини стародавньої середньої Азії (Бактрії) до імперії Ахеменідів. Чи дії братів Чжан, які сколихнули народ східної частини Китаю проти державного гноблення та пробудження «нового царства справедливості» при правлінні династії Хань (II ст. н.е.). Чи, наприклад, повстання низів стародавнього Єгипту періоду Середнього Царства, через надмірну централізацію влади і податковий гніт, що вилилося в громадянську війну, в результаті якої Середнє царство припинило своє існування.

Не зважаючи на те, що прояв громадської думки часто пригнічувався, можна констатувати, що наявність гласної, емоційно забарвленої інтенсивної оцінки з раціонального приводу, суспільної згоди, щодо необхідності розв'язання актуальної проблеми, потреба громадськості у захисті власних інтересів, та націленість вольових зусиль на практичний результат у дійсності підтверджує функціонування громадської думки у даний історичний період. Через особливості умов в яких суспільство поділялося на «більшість» (народ демос) та «меншість» (знать, аристократія, нобілітет), на відміну від Стародавнього Сходу, у Греції та Римі збільшуються масштаби та інтенсивність поширення громадської думки. В цей час вона продовжувала відігравати роль сили, заснованої на авторитеті, здатної впливати на владу. Яскравим прикладом цього є політична кар'єра діяча із Фалери Деметріуса, який впродовж десяти років був «міською головою» в Афінах. Афіняни так поважали його, що спорудили йому за цей час 360 прижиттєвих пам'ятників, що констатує кристалізацію громадської думки в суспільстві. Однак на початку одинадцятого року правління, думка афінян щодо нього різко змінилася на гірше, і всі пам'ятники правителю

водночас були знищені, а сам він був вигнаний із держави [1, с. 35].

В той же час громадська думка претендувала на представлення більшої інформаційної цінності, ніж було до цього, адже вона не тільки пропонувала оцінювати ситуацію у суспільстві, а й була здатною на допомогу в прийнятті рішень. Внаслідок стрімкого розвитку приватної власності, продуктивних сил, ринкових відносин, змінювались суб'єкт-об'єктні відносини, формувалася система соціокультурних принципів, розвивалася гідність і свобода, що активізувала громадську єдність та сприяла реалізації потреби у вияві масової свідомості через функціонування громадського самоврядування з правом і обов'язком кожного повноправного громадянина брати участь в громадських справах. Так з'явилися постаті майстрів у організації громадської думки (Солон, Клісфен у Стародавній Греції, Сервій Тулій, брати Гракхи у Римі), які пропонували послабити вплив традиційної родової організації управління та вирішувати найважливіші питання життєдіяльності спільноти за допомогою колективного розуму – загальних зборів громадян. Це породжувало протиріччя між аристократією та демосом.

Зіткнення масової та елітарної свідомості у Стародавній Греції сприяло створенню афінської демократії, яка мала унікальну можливість залучити народ до управління. Це був перший вияв громадської думки за ініціативи суспільних структур. Хоча така форма правління була не досконалою, відбулися значні реформи, що зміцнили позицію демосу та поширили громадянські права на всіх вільних жителів території Афін. За цей час виникли представницькі інститути, як нова форма взаємодії влади і громадськості (успішно функціонувала «Була» – «міська рада» в Афінах часів Клісфена, народні збори у Римі за часів Великих завоювань) [1, с. 76]. Функціонування громадської думки у Римі також залежало від боротьби двох шарів суспільства – патрициїв (людей з общинної родової знаті) та плебеїв (пересічних громадян). Після включення плебеїв в державну громаду Риму, вони сприяли організації народних трибун (зборів), які мали важливе значення для вияву громадської думки (народ вибирав урядовців, мав право керувати військами, затверджувати закони та ухвалювати постанови про війну та мир).

Однак римська республіка не була повністю демократичною. Влада належала Сенату, що змушував решту урядових інституцій діяти на

свою користь. Панування правлячої верстви держави, розорення дрібних землевласників, повстання рабів та військові невдачі згуртували народ, викликаючи невдоволення вільного населення, що розгорнулося у громадянські війни за часів Тиберія Гракха (II ст. до н.е.). В цей час з метою стабілізації громадської думки використовувалися насильницькі і ненасильницькі способи вирішення політичних проблем, що створювало у межах вербальної комунікації мовне середовище у суб'єкт-об'єктних відносинах, підвищувало роль індивідуальної раціональності, що породжувало необхідність у впливі на громадську думку за допомогою раціональних переконань. Через лідерів громадської думки формується колективне інформаційне поле, яке породжує аналітичний вид громадської думки (прийняте рішення потребує аналізу). Вперше громадська думка виражена за ініціативи суспільно-політичних структур безпосередньо (через форми прямої демократії) та опосередковано (через представників).

Модель функціонування громадської думки у період Середньовіччя заснована на розвитку феодалізму та монархії. В цей час церква здійснювала, окрім релігійної, ще й політичну, господарчу, соціальну, а подекуди і військову функції. Відтак в боротьбі за владу з державою, велике значення відіграє розповсюдження православ'я, що стало підпорядковуючою силою у формуванні системи переконань народу [4, с. 21]. Лідерами громадської думки стають соціальні суб'єкти з числа еліти, які впливають на систему ідей, цінностей та норм, черпаючи їх із біблійських текстів. Таким чином влада стає божественною, а отже практично не піддається сумніву. Віросповідання, підтримуючи ефект зараження, об'єднувало світогляд народу та сприяло позбавленню від національної ворожнечі. Так вибудовувалась стала громадська думка, функціонування якої залежало від суб'єкта її формування.

Розвиток матеріальної культури, утвердження феодальної приватної власності та утворення суспільних станів, сприяло розвитку суспільних спільнот і союзів (купецькі гільдії, ремісничі цехи, чернечі ордени), які впливали на владні рішення. Канали передачі громадської думки створювалися для обміну інформацією, розваг чи молебнів. В соціальній свідомості суспільства домінувала установка про те, що в потойбічному житті за гріхи людину настигне кара небесна. Хоча в земному житті на неї чекає не менш жаклива кара – покарання громадською

думкою, що в цей час широко виконує функцію регулятора поведінки, здатного суспільним тиском встановити норму поведінки. Наприклад, у країнах середньовічної Європи було розповсюджено покарання ганебним стовпом, коли злочинця на деякий час прив'язували до стовпа в центрі міста для громадського осуду. Дане дійство не тільки ганьбило злочинця, а й інформувало жителів міста про його зовнішність. Так громадська думка набувала поширення та контролю.

Як і раніше, в цей час громадська думка підживлювалася незадоволенням соціальним буттям населення пізнього Середньовіччя та Відродження, що породжує прояви непокори (масові повстання, розповсюдження еретичних вчень). Такий прояв громадської думки існує на емоційному підґрунті, що включає динамічний синтез масових відчуттів, настрою та соціального самопочуття. Відтак громадська думка набуває виразності, спрямовує ідеї на реалізацію у дійсності. Владні структури виявляються не готовими сприймати нові потреби громадськості, що руйнує їх позицію, як лідера громадської думки. Противагою офіційної пропаганди стають неофіційні тексти та вуличні пісні, виникає релігійний плюралізм, зокрема боротьба напрямків християнства, що призводить до релігійних війн. Норман Дейвіс зазначає, що «безглузде кровопролиття в ім'я релігії неминуче викликає реакцію думаючих людей», отже головною якістю людини стає незалежність мислення [3, с. 326].

Розвиток науки, книговидавництва, успішні відкриття у різних галузях знань формують гуманістичну свідомість, що потребує знаходження балансу інтересів між державою та громадськістю. З метою налагодження комунікативного зв'язку створюється реклама, що саме в цей час вперше з'явилася у вигляді друкованого тексту [1, с. 208]. Боротьба між вірою і розумом, традицією і інновацією епохи Відродження пробуджують громадську думку, а її виразники – представники антифеодального народного руху, беруть на себе функцію відстоювання домінуючих потреб народу, поширення революційних ідей, заклику до гласності громадської позиції.

На початку Нового часу громадська думка, як і раніше, існує у формі відображення найбільш гострих проблем суспільства, які зачіпають суттєві інтереси громадян. Через розвиток капіталістичних відносин стійкої потреби набуває забезпечення громадських прав і свобод, функціонування відносин між державою і громадою на основі принципу

демократії. Відтак пробуджується національна самосвідомість громадян, рухи протесту набувають організованості та консолідації дій і, через соціально-політичну напругу, громадська думка стає силою, здатною власним тиском змінювати хід соціального буття, призводячи, як до революційного терору (війна за незалежність іспанських колоній в Америці 1810-1826 рр., революція у Франції 1848-1849 рр., повстання селян-ткачів 1844 р. в гірських округах Сілезії у Німеччині, революція 1848 р. у Німеччині, революція 1848-1849рр. у Неаполітанському королівстві, чартистський рух в Англії та Франції та ін.), так і до конституційних реформ (створення Конституції США 1787 р., підписання Закону про права 1791 р., прийняття Установчими зборами Франції у 1789 р. «Декларації прав людини і громадянина», затвердження конституційних законів 1791-1875 рр., прийняття Конституції Німеччини 1871 р. та ін.).

З метою закріплення інтересів та збільшення монополістичного капіталу, використовуються методи управління громадською думкою через наслідування (розповсюдження суспільних об'єднань, серед яких «Суспільство революційних республіканок», Об'єднаний клуб «Товариство прав людини і громадянина», «Суспільство друзів свободи і рівності» та ін.), переконання (з метою впливу на масову свідомість були поширеними памфлети (брошури, буклети), які носили пропагандистський характер), навіювання (використовувалося маніпулювання суспільним настроєм, через залякування, штучне створення атмосфери страху і невпевненості) та ін., адже як зазначав в цей час Антуан Рівароль «По ідеям не б'ють з гармат» [3, с. 449].

Трансльований вияв претензії щодо існуючих суспільно-політичних умов окремих індивідів, об'єднує соціальних суб'єктів Нового часу спільністю позиції щодо подолання соціальної нерівності та формує групи впливу через засоби маніпулювання. І хоча механізм функціонування громадської думки набуває закріплення через законодавчу роль громадської думки, однак він не відповідає потребам мас, а відображає пануючі економічні погляди буржуазії. Свідченням цього, наприклад, був закон 1791 р. (закон Ле Шапелє) про робітничі корпорації який забороняв корпоративне об'єднання осіб однієї і тієї ж професії, а отже забороняв організацію профспілок.

Таким чином, в Новий час поширюється значення громадської думки у відносинах між державною і громадою; стихійне виявлення

громадської думки замінюється цілеспрямованою дією на об'єктів її формування, закріпленою у законодавчих документах; домінує принцип формальної рівності всіх перед законом, що створює нові канали вираження громадської думки; намічається поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову, що сприяє створенню єдиної національної правової системи за участю мас в законодавчому процесі, а це сприяє поширенню впровадження реформ.

В Новітній час розширюється простір в якому реалізуються суспільні інтереси, що створює умови для побудови громадянського суспільства, яке функціонує на засадах організації та самоорганізації, в свою чергу формуючи державу відповідно до своїх принципів. Як зазначають науковці: «Держава необхідна громадянському суспільству, адже покликана захищати права і свободи, інтереси і власність громадян, але діючи у суворо визначених межах, вихід за які може спровокувати акції громадської непокори. Але і громадянське суспільство необхідне державі, адже уможлиблює її становлення як демократичної правової держави, а головне – легітимізує її» [6, с. 224]. Таким чином вибудовується система державно-громадського управління, важливе значення в якій відіграє громадська думка. Відповідно до цього, громадська думка критикує дії, події, факти, суспільного життя, що стають її об'єктом, функціонує, як соціальний інститут, що визначає, регулює, контролює поведінку індивідів і груп, мобілізує їх та розширює способи залучення людей до громадського життя. Через розуміння значення груп впливу, як трансляторів громадської думки, держава намагається дослуховуватися до громадянського суспільства, не нехтуючи способами маніпуляції думкою громадськості в своїх інтересах. Особливої актуальності ця проблема набула після Першої світової війни, коли діяльність з впливу на громадську думку прийняла централізований характер з боку держави.

У Новітній час важлива увага приділяється засобам збереження, фіксації, трансляції громадської думки. З розвитком засобів масової інформації, насамперед телебачення, радіомовлення, а пізніше і Глобальної мережі Інтернет, з'являються нові засоби інформування та дезінформування. Окрім впливу красномовства, суб'єкти формування громадської думки впроваджують образотворчі, скульптурні, візуальні та символічні засоби для стабілізації функціонування громадської думки,

так, крім слова на об'єкти формування громадської думки впливають також через музику, спів та письмо, таким чином впроваджуючи широке застосування агітаторства і пропаганди.

Тенденція до концентрації державної влади сприяла пошуку методів ведення політичної маніпуляції та управління інформаційними потоками. Наприклад, за часів Другої світової війни широко використовувалась пропаганда в кіноіндустрії. Наприклад, використовували воєнно-пропагандистські фільми, серед яких: «Бестії з Берліна (США), «Юний гітлерівець Квекс» (Німеччина), «Штурмовик Бранд» (Німеччина), «Темні сили» (Радянський Союз), «В лапах Іуди» (Радянський Союз), «Великомученик свободи Єгор Сазонов» (Радянський Союз). Як і до цього, у країнах, де форма здійснення влади не передбачала закріплення ролі і прерогатив громадської думки, створювалися агенти і таємні «прослуховування», з метою вивчення і аналізу громадської думки. Наприклад, в Україні за радянських часів для виявлення громадської думки функціонував підрозділ при апараті ЦК Компартії України «сектор інформації», який готував звіти про ставлення громадян до заходів уряду. Інтенсивність поширення інформації забезпечувалася за допомогою посилання на авторитетну основу. В Радянському Союзі це був, наприклад, єдиний центральний друкований орган газета «Правда», що підживлював громадську думку та збагачував її стереотипами.

Саме домінуючі стереотипи закріплюють повагу до загальноприйнятої думки, зміцнюють переконання в правоті своєї позиції, стимулюють до її відстоювання та позбавляють народні маси логічного мислення. Наприклад, на початку 70 років ХХ ст. редакція американського журналу «Harvard business review» помістила на його обкладинці малюнок і попросила читачів уважно придивитися до нього. На картинці було зображено салон автобуса, а в ньому двоє хлопців білий і темношкірий. Один із них тримав у роках бритву, ніби готуючись до нападу. Через деякий час редакція знову опублікувала цей малюнок, але вже без зображення бритви, і попросила читачів, не заглядаючи до першої публікації, пригадати, у кого з хлопців була в руках бритва. Коли згодом опублікували результати цього експерименту, вони виявили, що більшість читачів вважали, що бритву тримав у руці негр, тимчасом як насправді – білий [1, с. 254].

Таким чином, в Новітній час на поширення відповідної позиції у суспільній свідомості широко впливають інформаційні та комунікаційні технології, а відтак на рубежі ХХ і ХХІ ст. робота із громадською думкою стає професійною, а ринок PR-послуг зрілим та насиченим (функціонування відділів по роботі із громадськістю, PR-агентств, і т.д.) [5, с. 133]. Вперше широкого застосування набувають спеціалізовані канали висловлювання громадської думки, а саме дослідження громадської думки із застосуванням соціологічних методів. Механізм функціонування громадської думки реалізується через владні органи, політичні партії, а також профспілки та активні дії суб'єктів громадської думки мас народу.

Висновки.

Аналіз процесу функціонування громадської думки на різних етапах історичного розвитку людства засвідчує, що в різних соціокультурних умовах механізм функціонування цього феномена зумовлюється необхідністю вирішення гострих соціальних проблем і суперечностей, проявляється певним вагомим впливом суб'єктів на об'єкти громадської думки, що позначається на виробленні оціночного судження про актуальні проблеми суспільного життя, в тому числі про діяльність державної влади щодо управління суспільством.

Громадськість, як об'єкт громадської думки, в процесі взаємодії із суб'єктами громадської думки спирається на суспільні установки та стереотипи, а також власний життєвий досвід, співвідносить життєві реалії із можливостями, які вона має для реалізації власних потреб і інтересів та діє на основі емоцій, розуму та волі. Провідною тенденцією у функціонуванні громадської думки на різних етапах історичного розвитку є: відносна стійкість групового існування; стійкий ступінь згоди більшості людей щодо фактів, дій, подій та ситуацій за рахунок збереження інтересу широких верств населення; вплив кристалізованої громадської думки на прийняття рішення у суспільно-політичному житті за рахунок накопиченого інтелектуального та емоційного потенціалу.

Механізм функціонування громадської думки постає як процес взаємодії і взаємовпливу влади і громадськості, держави і громадянського суспільства, що існує в межах одного комунікативного поля. Їх взаємозв'язок залежить від суспільно-політичних умов, соціально-економічного стану, форми державної влади, типу політичної культури тощо. В

сучасних умовах процес формування і функціонування громадської думки ускладнюється використанням інформаційних і комунікаційних технологій в засобах масової

інформації, які виконують замовлення впливових суб'єктів політичного процесу.

Перспективи подальшого дослідження полягають у виявленні стану громадської думки в Україні.

Список використаних джерел

1. Безклубенко С. Д. *Мистецтво організації громадської думки : монографія / С.Д. Безклубенко. – К. : Вид. центр КНУКіМ, 2016. – 398 с.*
2. Васильев Л. С. *История Востока [Текст] : [в 2 Т.]. / Л. С. Васильев. – М. : Издательство Юрайт, 2014. – Т. I. – 722 с.*
3. Дейвіс Н. *Історія Європи [Текст] / Норман Дейвіс. – 5-е вид., [пер. з англ. мови П.Таращука, О.Коваленко]. – К. : Основи, 2012. – 1464 с.*
4. *Історія європейської інтеграції від Римської імперії до європейського Союзу : монографія / за ред. І. В. Яковюка. – К. : Ред. журн. «Право України», 2012. – 206 с.*
5. *Історія зв'язків із громадськістю : конспект лекцій / укладач Н.С. Подоляка. – Суми : Сумський державний університет, 2016. – 158 с.*
6. *Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / за заг. ред. С.Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна та ін. – Запоріжжя : ЗДІА, 2017. – 606 с.*

REFERENCES

1. Bezklubenko S. D. (2016). *Mystetstvo orhanizatsiyi hromads'koyi dumky [Art of public opinion organization]*. Kyiv: Vyd. tsentr KNUKiM, 398 p. [in Ukrainian].
2. Vasilev L. C. (2014). *Istoriya Vostoka [History of the East]*. (Vols. 1-2). Moscow: Izdatelstvo Yurayt, 722 p. [in Russian].
3. Deyvis N. (2012). *Istoriya Yevropy [Europe: A History]*. (P.Tarashchuka, O.Kovalenko, Trans). (5th ed., rev.). Kyiv: Osnovy, 1464 p. [in Ukrainian].
4. Yakovyuk, I. V. (Eds). (2012). *Istoriya yevropeys'koyi intehratsiyi vid Ryms'koyi imperiyi do yevropeys'koho Soyuzu [The history of European integration from the Roman Empire to the European Union]*. Kyiv: Editorial magazine «Pravo Ukrayiny», 206 p. [in Ukrainian].
5. Podolyaka, N. S. (Eds). (2016). *Istoriya zv'yazkiv iz hromads'kisty [History of public relations]*. Sumy: Sums'kyu derzhavnyy universytet, 158 p. [in Ukrainian].
6. Chernov, S., Voronkova, V., Banakh, V., Sosnin, O. (Eds). (2017). *Publichne upravlinnya ta administruvannya v umovakh informatsiynoho suspil'stva: vitchyznyany i zarubizhnyy dosvid [Public management and administration in the information society: domestic and foreign experience]*. Zaporizhzhya: ZDIA, 606 p. [in Ukrainian].

СТАРИКОВСКАЯ Е. А. – аспирант кафедры социальной философии и управления Запорожского национального университета (г. Запорожье, Украина)
E-mail: elenast396@gmail.com

МЕХАНИЗМ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ

В статье представлены обоснования теоретической модели механизма функционирования общественного мнения. Предметом исследования является общественное мнение. Цель статьи – обоснование теоретической модели механизма общественного мнения на основе анализа проявлений этого феномена на основных этапах истории человечества. Методы исследования - системный, исторический, структурно-функциональный, диалектический, раскрывающие взаимосвязь объекта и субъекта функционирования общественного мнения. Анализ процесса функционирования общественного мнения на разных этапах исторического развития человечества свидетельствует, что в разных социокультурных условиях механизм функционирования этого феномена обусловлен необходимостью решения острых социальных проблем и противоречий. Он проявляется определенным весомым влиянием субъектов на объекты общественного мнения, что сказывается на выработке оценочного суждения об актуальных проблемах общественной жизни, в том числе о деятельности государственной власти по управлению обществом. Ведущей тенденцией функционирования общественного мнения на разных этапах исторического развития является воздействие на деятельность органов государственной власти и устойчивая степень согласия большинства людей за счет сохранения интереса широких слоев населения по поводу фактов, действий, событий и ситуаций, которые становятся объектом общественного мнения. Механизм функционирования общественного мнения выступает как процесс взаимодействия и взаимовлияния власти и общественности, государства и гражданского общества, которые существуют в пределах одного коммуникативного поля. Научная значимость статьи заключается в создании теоретической модели функционирования общественного мнения,

позволит определить ее влияние на развитие общества и найти практическое применение в социальном управлении.

Ключевые слова: общественное мнение, взаимосвязь, функционирование, власть, общественность.

Starykova, Olena – Doktoral Student of Social Philosophy and Public Administration Department of Zaporizhzhya National University (Zaporizhzhya, Ukraine)

E-mail: elenast396@gmail.com

MECHANISM OF PUBLIC OPINION FUNCTIONING

The article justifies the theoretical model of the mechanism of public opinion functioning. The subject of the study is public opinion. The goal of the research is to justify the theoretical model of the mechanism of public opinion on the basis of analysis of manifestations of this phenomenon during main stages of human history. Methods of research are systemic, historical, structural-functional, dialectical. They reveal the relationship between the object and the subject of public opinion functioning. The scientific significance of the paper is to create a theoretical model of public opinion functioning in order to determine its impact on social development and find practical application in social management. The analysis of public opinion at various stages of the historical development of mankind shows that in various socio-cultural conditions the mechanism of the operation of this phenomenon is determined by the need to address major social problems and contradictions. It is manifested by the significant influence of subjects on objects of public opinion, thus affecting the development of judgement of current public life problems, including government affairs in the sphere of social management. The community as an object of public opinion, in the process of interaction with subjects of public opinion, relies on social settings and stereotypes, personal life experience. It correlates facts of life with opportunities that it has for implementing its own needs and interests, and it acts on the basis of emotions, mind and will. The mechanism of public opinion functioning appears as a process of interaction and mutual influence of the authorities and the public, the state and civil society that exists within a single communicative field. The conditions for preserving public opinion are: the availability of an urgent social problem to keep an interest; the frequency of the information provided; the popularity of a corresponding position in the public consciousness; the adequacy of representations, evaluations and real genesis; the stability of the supported position; and the efficiency as a measure of achieving goals of social majority as well. The leading tendency in the functioning of public opinion at different stages of historical development is: the relative stability of group existence; a durable level of agreement among most people regarding facts, actions, events and situations at the expense of maintaining interest of various strata of society; the influence of crystallized public opinion on decision-making in socio-political life at the expense of accumulated intellectual and emotional potential.

Keywords: public opinion, interaction, functioning, authorities, community.

Стаття рекомендована до публікації д.філософ.н., проф. М. А. Козловець (Житомир, Україна)

Надійшла до редколегії: 26.06.2017

Прийнята до друку: 01.07.2017

Стариковська Олена Олександрівна, аспірант кафедри соціальної філософії та управління факультету соціології та управління Запорізького національного університету, завідувач сектору громадянсько-патріотичного виховання комунального закладу «Обласний центр патріотичного виховання молоді» Запорізької обласної ради, 6-р Центральний, 27, кв. 99, м. Запоріжжя, 69000, E-mail: elenast396@gmail.com, ORCID 0000-0001-5025-1148